

HOTĂRÂREA CURȚII (Camera a patra)

30 aprilie 2014(*)

„Directiva 93/13/CEE – Clauze abuzive în contractele încheiate între un vânzător sau un furnizor și un consumator – Articolul 4 alineatul (2) și articolul 6 alineatul (1) – Aprecierea caracterului abuziv al clauzelor contractuale – Excludere a clauzelor referitoare la obiectul principal al contractului sau la caracterul adecvat al prețului sau al remunerației, cu condiția ca acestea să fie redactate în mod clar și inteligibil – Contracte de credit de consum încheiate în monedă străină – Clauze referitoare la cursurile de schimb – Diferență între cursul de schimb la cumpărare, aplicabil deblocării împrumutului, și cursul de schimb la vânzare, aplicabil rambursării acestuia – Competențele instanței naționale în cazul unei clauze calificate drept «abuzivă» – Înlocuirea clauzei abuzive cu o dispoziție de drept național cu caracter supletiv – Admisibilitate”

În cauza C-26/13,

având ca obiect o cerere de decizie preliminară formulată în temeiul articolului 267 TFUE de Kúria (Ungaria), prin decizia din 15 ianuarie 2013, primită de Curte la 21 ianuarie 2013, în procedura

Árpád Kásler,

Hajnalka Káslerné Rábai

împotriva

OTP Jelzálogbank Zrt,

CURTEA (Camera a patra),

compusă din domnul L. Bay Larsen, președinte de cameră, și domnul J. Malenovský, doamna A. Prechal (raportor), domnul F. Biltgen și doamna K. Jürimäe, judecători,

avocat general: domnul N. Wahl,

grefier: domnul M. Aleksejev, administrator,

având în vedere procedura scrisă și în urma ședinței din 5 decembrie 2013,

luând în considerare observațiile prezentate:

- pentru OTP Jelzálogbank Zrt, de G. Gadó, ügyvéd;
- pentru guvernul maghiar, de K. Szíjjártó și de Z. Fehér, în calitate de agenți;
- pentru guvernul ceh, de S. Šindelková și de M. Smolek, în calitate de agenți;
- pentru guvernul german, de J. Kemper și de T. Henze, în calitate de agenți;
- pentru guvernul elen, de G. Alexaki și de L. Pnevmatikou, în calitate de agenți;
- pentru guvernul italian, de G. Palmieri, în calitate de agent, asistată de P. Gentili, avvocato dello

Stato;

- pentru guvernul austriac, de C. Pesendorfer, în calitate de agent;
- pentru Comisia Europeană, de K. Talabér-Ritz și de M. van Beek, în calitate de agenți,

după ascultarea concluziilor avocatului general în ședința din 12 februarie 2014,

pronunță prezenta

Hotărâre

- 1 Cererea de decizie preliminară privește interpretarea articolului 4 alineatul (2) și a articolului 6 alineatul (1) din Directiva 93/13/CEE a Consiliului din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii (JO L 95, p. 29, Ediție specială, 15/vol. 2, p. 273).
- 2 Această cerere a fost formulată în cadrul unui litigiu între domnul Kásler și doamna Káslerné Rábai (denumiți în continuare împreună „împrumutații”), pe de o parte, și OTP Jelzálogbank Zrt (denumită în continuare „Jelzálogbank”), pe de altă parte, cu privire la pretinsul caracter abuziv al unei clauze contractuale referitoare la cursul de schimb aplicabil ratelor unui împrumut contractat în monedă străină.

Cadrul juridic

Dreptul Uniunii

- 3 Al doisprezecelea, al treisprezecelea, al nouăsprezecelea, al douăzecilea și al douăzeci și patrulea considerent ale Directivei 93/13 au următorul cuprins:

„întrucât, cu toate acestea, în stadiul lor actual, legislațiile interne permit doar preconizarea unei armonizări parțiale; întrucât, în special, prezenta directivă nu se referă decât la clauzele contractuale care nu au fost negociate individual; întrucât statele membre ar trebui să aibă posibilitatea, respectând în același timp dispozițiile [T]ratatului [CEE], de a le asigura consumatorilor un nivel mai ridicat de protecție prin dispoziții de drept intern mai stricte decât cele din prezenta directivă;

întrucât se consideră că actele cu putere de lege sau normele administrative ale statelor membre, care determină direct sau indirect clauzele contractelor încheiate cu consumatorii, nu conțin clauze abuzive; [...] întrucât, în această privință, formularea «acte cu putere de lege sau norme administrative obligatorii» din articolul 1 alineatul (2) se referă și la normele care, în conformitate cu legea, se aplică între părțile contractante, cu condiția să nu se fi instituit alte acorduri;

[...]

întrucât, în sensul prezentei directive, aprecierea caracterului abuziv nu se efectuează asupra clauzelor care descriu obiectul principal al contractului, nici asupra raportului calitate/preț al bunurilor sau serviciilor furnizate; întrucât obiectul principal al contractului și raportul calitate/preț pot fi, cu toate acestea, luate în considerare la aprecierea corectitudinii altor clauze; [...]

întrucât contractele ar trebui redactate într-un limbaj clar și inteligibil, iar consumatorului ar trebui să i se ofere posibilitatea de a analiza toate clauzele [...]

[...]

întrucât autoritățile judiciare sau administrative din statele membre trebuie să aibă la dispoziție mijloace adecvate și eficiente pentru a împiedica aplicarea în continuare a clauzelor abuzive în contractele încheiate cu consumatorii”.

4 Articolul 1 din această directivă prevede:

„(1) Scopul prezentei directive este de apropiere a actelor cu putere de lege și a actelor administrative ale statelor membre privind clauzele abuzive în contractele încheiate între un vânzător sau furnizor și un consumator.

(2) Dispozițiile prezentei directive nu se aplică clauzelor contractuale care reflectă acte cu putere de lege sau norme administrative obligatorii sau dispozițiile ori principiile din convențiile internaționale la care statele membre sau Comunitatea sunt părți, în special în domeniul transportului.”

5 Potrivit articolului 3 din directiva menționată:

„(1) O clauză contractuală care nu s-a negociat individual se consideră ca fiind abuzivă în cazul în care, în contradicție cu cerința de bună-credință, provoacă un dezechilibru semnificativ între drepturile și obligațiile părților care decurg din contract, în detrimentul consumatorului.

[...]

(3) Anexa conține o listă orientativă și neexhaustivă a clauzelor care pot fi considerate abuzive.”

6 Articolul 4 din Directiva 93/13 are următorul cuprins:

„(1) Fără să aducă atingere articolului 7, caracterul abuziv al unei clauze contractuale se apreciază luând în considerare natura bunurilor sau a serviciilor pentru care s-a încheiat contractul și raportându-se, în momentul încheierii contractului, la toate circumstanțele care însoțesc încheierea contractului și la toate clauzele contractului sau ale unui alt contract de care acesta depinde.

(2) Aprecierea caracterului abuziv al clauzelor nu privește nici definirea obiectului [principal al] contractului, nici caracterul adecvat al prețului sau al remunerației, pe de o parte, față de serviciile sau de bunurile furnizate în schimbul acestora, pe de altă parte, în măsura în care aceste clauze sunt exprimate în mod clar și inteligibil.”

7 Articolul 5 din această directivă prevede:

„În cazul contractelor în care toate clauzele sau o parte a acestora sunt prezentate consumatorului în scris, acestea trebuie întotdeauna redactate într-un limbaj clar și inteligibil. [...].”

8 Potrivit articolului 6 alineatul (1) din directiva menționată:

„Statele membre stabilesc că clauzele abuzive utilizate într-un contract încheiat cu un consumator de către un vânzător sau un furnizor, în conformitate cu legislația internă, nu creează obligații pentru consumator, iar contractul continuă să angajeze părțile prin aceste clauze [a se citi «potrivit dispozițiilor sale»], în cazul în care poate continua să existe fără clauzele abuzive.”

9 Articolul 7 alineatul (1) din Directiva 93/13 prevede:

„Statele membre se asigură că, în interesul consumatorilor și al concurenților, există mijloace adecvate

și eficace pentru a preveni utilizarea în continuare a clauzelor abuzive în contractele încheiate cu consumatorii de către vânzători sau furnizori.”

- 10 Potrivit articolului 8 din această directivă:

„Statele membre pot adopta sau menține cele mai stricte dispoziții compatibile cu tratatul în domeniul reglementat de prezenta directivă, pentru a asigura consumatorului un nivel maxim de protecție.”

- 11 Anexa la Directiva 93/13, referitoare la clauzele menționate la articolul 3 alineatul (3) din aceasta, cuprinde, la punctul 1, o listă nelimitativă a clauzelor care pot fi considerate abuzive. La acest punct 1 litera (j) figurează clauzele care au ca obiect sau ca efect „autorizarea vânzătorului sau furnizorului să modifice unilateral clauzele contractului, fără a avea un motiv întemeiat care să fie precizat în contract”. La punctul 1 menționat litera (l) figurează cele care au ca obiect sau ca efect „acordarea posibilității [...] unui furnizor de servicii să crească prețul [pe care îl practică] fără să îi acorde cumpărătorului [...] dreptul corespondent de a anula contractul, în cazul în care prețul final este prea ridicat în comparație cu prețul convenit la încheierea contractului”.

- 12 Punctul 2 din această anexă se referă la domeniul de aplicare al literelor (g), (j) și (l). Acest punct 2 litera (b) prevede printre altele că „[l]itera (j) nu aduce atingere clauzelor în temeiul cărora un furnizor de servicii financiare își rezervă dreptul de a modifica rata dobânzii plătibile de către consumator sau datorate acestuia din urmă sau valoarea altor taxe pentru servicii financiare, fără notificare, în cazul în care există un motiv întemeiat, cu condiția ca furnizorul să aibă obligația de a informa cealaltă parte contractantă sau celelalte părți contractante în această privință cu prima ocazie și ca acestea din urmă să aibă libertatea de a rezilia contractul de îndată”. Punctul 2 menționat litera (d) prevede că „[l]itera (l) nu aduce atingere clauzelor de indexare a prețurilor, în cazurile în care acestea sunt conforme cu legea, cu condiția ca metoda în conformitate cu care variază prețurile să fie descrisă în mod explicit”.

Dreptul maghiar

- 13 Articolul 209 din Codul civil, în versiunea aplicabilă la încheierea contractului de împrumut în discuție în cauza principală (denumit în continuare „Codul civil”), prevedea:

„(1) O clauză contractuală generală sau o clauză din cadrul unui contract încheiat cu consumatorii care nu a fost negociată în mod individual este abuzivă în cazul în care stabilește în mod unilateral și nejustificat, cu încălcarea cerințelor care decurg din principiul bunei-credințe și din principiul echității, drepturile și obligațiile părților izvorâte din contract într-un mod care îl dezavantajează pe cocontractantul părții care a impus respectiva clauză contractuală.

[...]

(4) Prevederile privind clauzele contractuale abuzive nu se aplică nici în cazul clauzelor contractuale care definesc obiectul principal al contractului, nici celor care determină echilibrul dintre prestație și contraprestație.

[...]”

- 14 Începând de la 22 mai 2009, alineatele (4) și (5) ale acestei dispoziții au fost modificate după cum urmează:

„(4) O clauză contractuală generală sau o clauză contractuală care nu a fost negociată individual dintr-un contract încheiat cu un consumator este de asemenea abuzivă exclusiv pentru motivul că nu este redactată în mod clar sau inteligibil.

(5) Prevederile privind clauzele contractuale abuzive nu se aplică nici în cazul clauzelor contractuale care definesc obiectul principal al contractului, nici în cazul celor care determină echilibrul dintre prestație și contraprestație, cu condiția ca aceste clauze să fie redactate în mod clar și inteligibil.”

15 Articolul 231 din acest cod prevede:

„(1) Cu excepția unor dispoziții contrare, creanțele pecuniare trebuie plătite în moneda aflată în circulație legală la locul executării obligației.

(2) Creanțele exprimate în altă monedă sau în aur trebuie convertite pe baza cursului oficial aplicabil la locul și la momentul plății.”

16 Potrivit articolului 237 din acest cod:

„(1) În cazul nevalidității unui contract se impune revenirea la situația anterioară încheierii lui.

(2) Dacă nu este posibilă revenirea la situația anterioară încheierii contractului, instanța poate declara aplicabil contractul pentru perioada care a trecut până la pronunțarea hotărârii. Se poate declara valabil un contract nevalid dacă se poate elimina cauza de nevaliditate, în special în contractele de împrumut cu dobândă excesivă, când există o disproporție între prestațiile părților, prin eliminarea avantajului disproporționat. În aceste ipoteze, dacă este cazul, trebuie să se dispună restituirea prestației rămase fără contraprestație.”

17 Articolul 239 din Codul civil prevede:

„(1) În cazul nevalidității parțiale a contractului, acesta este nevalid în totalitate numai în cazurile în care părțile contractate nu ar fi încheiat contractul în absența părții afectate de nevaliditate. De la această normă se poate deroga prin dispoziții legale.

(2) În cazul nevalidității parțiale a unui contract încheiat cu un consumator, contractul va fi anulat numai dacă nu poate fi executat în absența părții afectate de nevaliditate.”

18 Potrivit articolului 239/A alineatul (1) din acest cod:

„Părțile pot solicita instanței constatarea nevalidității contractului sau a unora dintre clauzele acestuia (nevaliditate parțială) chiar dacă nu solicită și aplicarea consecințelor legate de nevaliditatea menționată.”

19 Articolul 523 din Codul civil are următorul cuprins:

„(1) În temeiul contractului de credit, instituția financiară sau un alt creditor se obligă să pună la dispoziția debitorului suma convenită, iar debitorul se obligă să restituie această sumă în conformitate cu prevederile contractului.

(2) În cazul în care creditorul este o instituție financiară, debitorul este obligat la plata dobânzilor, cu excepția unor dispoziții contrare (credit bancar).”

Litigiul principal și întrebările preliminare

20 La 29 mai 2008, împrumutații au încheiat cu Jelzálogbank un contract denumit „împrumut ipotecar încheiat în valută garantat printr-o ipotecă” (denumit în continuare „contractul de împrumut”).

21 Potrivit punctului I/1 din acest contract, Jelzálogbank a acordat împrumutaților un împrumut în sumă de

- 14 400 000 de forinți maghiari (HUF), precizându-se că „determinarea valorii în valută a împrumutului se realizează la cursul de schimb la cumpărarea valutei aplicat de bancă, în vigoare la data deblocării fondurilor”. Conform acestui punct I/1, „ulterior deblocării fondurilor, cuantumul împrumutului, dobânzile aferente și cheltuielile de administrare, precum și dobânzile de întârziere și celelalte cheltuieli se stabilesc în valută”.
- 22 Pe baza cursului de schimb la cumpărarea francilor elvețieni (CHF) aplicat de Jelzálogbank la deblocarea fondurilor, suma împrumutului a fost stabilită la 94 240,84 CHF. Împrumutații aveau obligația de a rambursa această sumă într-o perioadă de 25 de ani, fiecare rată lunară fiind scadentă în a patra zi a fiecărei luni.
- 23 Potrivit punctului II din contractul menționat, acest împrumut a fost acordat la o rată a dobânzii nominale de 5,2 % la care se adaugă cheltuieli de administrare de ordinul a 2,04 %, ceea ce corespundea unei dobânzi anuale efective (DAE) de 7,43 % la data încheierii contractului de împrumut.
- 24 Potrivit punctului III/2 din acest contract (denumit în continuare „clauza III/2”), „împrumutătorul stabilește valoarea în forinți maghiari a fiecăreia dintre ratele lunare datorate pe baza cursului de schimb la vânzare al monedei [străine] aplicat de bancă în ziua anterioară scadenței”.
- 25 Împrumutații au introdus o acțiune împotriva Jelzálogbank invocând caracterul abuziv al clauzei III/2. Ei au susținut că această clauză, prin faptul că permite Jelzálogbank să calculeze ratele lunare de rambursare scadente pe baza cursului de schimb la vânzarea monedei străine aplicat de Jelzálogbank, deși cuantumul împrumutului deblocat este stabilit de aceasta din urmă pe baza cursului de schimb la cumpărare pe care îl aplică valutei respective, conferă Jelzálogbank un avantaj unilateral și nejustificat în sensul articolului 209 din Codul civil.
- 26 Instanța de prim grad a admis această acțiune. Ulterior, hotărârea a fost confirmată în apel. În hotărârea sa, instanța de apel a considerat printre altele că, în cadrul unei operațiuni de împrumut precum cea în discuție în litigiul cu care a fost sesizată, Jelzálogbank nu pune la dispoziția clienților săi monedă străină. În schimb, această instanță a constatat că Jelzálogbank stabilește valoarea ratei, exprimată în forinți maghiari, în funcție de cursul actual al francului elvețian, în vederea indexării valorii ratelor împrumutului deblocat în forinți maghiari. Jelzálogbank nu furnizează împrumutaților niciun serviciu financiar referitor la cumpărarea sau la vânzarea de monedă străină, astfel încât banca nu poate aplica la rambursarea împrumutului un curs de schimb care este diferit de cel utilizat la deblocarea împrumutului respectiv, cu titlu de contraprestație pentru o prestație de servicii virtuală. Această instanță a apreciat de asemenea că clauza III/2 nu este nici clară, nici inteligibilă întrucât nu permite să se înțeleagă justificarea pentru diferența de mod de calcul al împrumutului, după cum este vorba despre deblocarea sau despre rambursarea sa.
- 27 Jelzálogbank a formulat recurs la instanța de trimitere împotriva hotărârii pronunțate în apel. Aceasta a susținut, printre altele, că clauza III/2, prin faptul că îi permite să perceapă un venit reprezentând contrapartida care trebuie plătită pentru împrumutul în monedă străină de care beneficiază împrumutații și servește la acoperirea cheltuielilor legate de operațiunile instituției de credit pe piață în vederea cumpărării de valută, intră în domeniul de aplicare al excepției prevăzute la articolul 209 alineatul (4) din Codul civil, astfel încât nu este necesară efectuarea unei examinări a pretinsului caracter abuziv al clauzei respective în temeiul articolului 209 alineatul (1) din codul menționat.
- 28 Împrumutații au susținut că o astfel de examinare se impune. Ei au arătat, în această privință, că Jelzálogbank nu poate invoca împotriva lor particularitățile funcționării băncilor și nu le poate imputa cheltuielile care rezultă din acestea, ceea ce ar conduce la confundarea veniturilor băncii și a împrumutului acordat. Prin încheierea contractului de împrumut, împrumutații și-ar fi dat consimțământul pentru deblocarea unei sume în monedă națională, și anume forintul maghiar. Pe de altă

parte, clauza III/2 nu ar fi clară.

- 29 Instanța de trimitere consideră că se pune mai întâi problema dacă noțiunea de clauză care definește „obiectul principal al contractului”, în sensul articolului 4 alineatul (2) din Directiva 93/13, înglobează fiecare element din contraprestație care trebuie plătit în numerar de împrumutat, inclusiv sumele care rezultă din diferența dintre cursurile de schimb aplicabile la deblocarea și la rambursarea împrumutului, sau dacă numai plata dobânzii nominale, pe lângă acordarea creditului, intră în conținutul acestei noțiuni.
- 30 În cazul în care ar trebui reținută interpretarea mai restrictivă a acestei prime excepții prevăzute la articolul 4 alineatul (2) din Directiva 93/13, ar trebui examinat în continuare dacă obligația de plată care decurge din diferența dintre cursurile de schimb poate fi considerată că privește caracterul adecvat al serviciului în raport cu remunerația sau cu prețul acestuia și, prin urmare, că face parte din „remunerație”, în sensul articolului 4 alineatul (2) din Directiva 93/13 și al celei de a doua excepții prevăzute la acesta.
- 31 În acest cadru, s-ar pune de asemenea problema dacă, în ipoteza în care remunerația constituie contraprestația unui serviciu compus din mai multe prestații, este necesar ca, pentru a se aplica această a doua excepție, să se verifice dacă remunerația în cauză, și anume plata datorată ca urmare a diferenței dintre cursurile de schimb, corespunde unei prestații efective care este furnizată de bancă direct consumatorului.
- 32 În plus, în ceea ce privește cerința potrivit căreia numai clauzele redactate „în mod clar și inteligibil” pot intra în domeniul de aplicare al articolului 4 alineatul (2) din Directiva 93/13, instanța de trimitere consideră că trebuie să interpreteze dreptul național în conformitate cu obiectivele acestei directive și să aprecieze caracterul abuziv al unor clauze contractuale care nu îndeplinesc această cerință, chiar dacă cerința menționată nu fusese transpusă încă în dreptul intern la momentul încheierii contractului de împrumut.
- 33 Cu toate acestea, domeniul de aplicare exact al acestei cerințe ar rămâne incert. Aceasta ar putea fi înțeleasă în sensul că orice clauză contractuală trebuie să fie inteligibilă pe plan lingvistic și gramatical. Cu toate acestea, ea ar putea însemna de asemenea, în mod mai larg, că motivele economice care stau la baza aplicării unei clauze specifice sau relația dintre clauza respectivă și alte clauze din contract trebuie să fie clare și inteligibile.
- 34 În sfârșit, în ipoteza în care caracterul abuziv al clauzei III/2 a fost constatat, s-ar pune și problema dacă principiul care rezultă din articolul 6 alineatul (1) din Directiva 93/13 și care este consacrat la punctul 73 din Hotărârea Banco Español de Crédito (C-618/10, EU:C:2012:349) se aplică și în cazul în care, precum în cauza principală, contractul de împrumut nu poate continua să existe după înlăturarea clauzei menționate. Dacă aceasta ar fi situația, Kúria solicită să se stabilească dacă principiul respectiv se opune modificării acestei clauze de către instanța națională pentru eliminarea caracterului său abuziv, în special prin înlocuirea acesteia cu o dispoziție de drept național cu caracter supletiv, astfel cum a procedat instanța de apel.
- 35 În aceste condiții, Kúria a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:
- „1) Articolul 4 alineatul (2) din Directiva [93/13] trebuie interpretat în sensul că, în cazul unui împrumut exprimat într-o monedă străină, dar deblocat în realitate în moneda națională și care trebuie rambursat de consumator exclusiv în moneda națională, clauza contractuală privind cursul de schimb al monedei, care nu a făcut obiectul unei negocieri individuale, poate fi inclusă în noțiunea «definirea obiectului [principal al] contractului»?

În caz contrar, în temeiul celei de a doua expresii cuprinse la articolul 4 alineatul (2) din Directiva [93/13], trebuie să se înțeleagă că diferența dintre cursul de schimb la vânzare și cursul de schimb la cumpărare [al valutei] constituie o remunerație al cărei caracter adecvat în raport cu serviciul prestat nu poate fi analizat în vederea aprecierii caracterului său abuziv? Este sau nu este determinant în această privință aspectul dacă s-a realizat efectiv o operațiune de schimb valutar între instituția financiară și consumator?

- 2) În cazul în care articolul 4 alineatul (2) din Directiva 93/13 trebuie interpretat în sensul că instanța națională, independent de prevederile din dreptul național, poate să examineze de asemenea caracterul abuziv al unor astfel de clauze contractuale, atunci când acestea nu sunt clare și inteligibile, trebuie să se înțeleagă prin această ultimă condiție că respectiva clauză contractuală trebuie să fie prin ea însăși clară și inteligibilă din punct de vedere gramatical pentru consumator sau, în plus, motivele economice care stau la baza aplicării clauzei contractuale, precum și relația dintre aceasta și alte clauze ale contractului trebuie să fie clare și inteligibile pentru respectivul consumator?
- 3) Articolul 6 alineatul (1) din Directiva 93/13 și punctul 73 din Hotărârea [Banco Español de Crédito, EU:C:2012:349] trebuie interpretate în sensul că instanța națională nu poate remedia, în beneficiul consumatorului, nevaliditatea unei dispoziții abuzive a unei clauze contractuale generale a unui contract de împrumut încheiat cu un consumator, modificând sau completând clauza contractuală respectivă, dacă contractul nu poate exista în continuare în temeiul altor clauze contractuale după eliminarea clauzei abuzive? În acest sens, este relevant că dreptul național cuprinde o dispoziție cu caracter supletiv care reglementează problema juridică respectivă în lipsa prevederii nevalide?”

Cu privire la întrebările preliminare

Cu privire la prima întrebare

- 36 Prin intermediul primei întrebări, instanța de trimitere solicită, în esență, să se stabilească dacă articolul 4 alineatul (2) din Directiva 93/13 trebuie interpretat în sensul că termenii „obiectul principal al contractului” și „caracterul adecvat al prețului sau al remunerației, pe de o parte, față de serviciile sau de bunurile furnizate în schimbul acestora, pe de altă parte” acoperă o clauză, cuprinsă într-un contract de credit încheiat în monedă străină între un vânzător sau un furnizor și un consumator și care nu a făcut obiectul unei negocieri individuale, precum cea în discuție în litigiul principal, în temeiul căreia pentru calcularea ratelor împrumutului se aplică cursul de schimb la vânzare al acestei valute.
- 37 Potrivit unei jurisprudențe constante, din cerințele aplicării uniforme a dreptului Uniunii, precum și din principiul egalității rezultă că termenii unei dispoziții de drept al Uniunii care nu face nicio trimitere expresă la dreptul statelor membre pentru a stabili sensul și domeniul de aplicare ale acesteia trebuie, în mod normal, să primească în întreaga Uniune Europeană o interpretare autonomă și uniformă, care trebuie stabilită ținând seama de contextul prevederii și de obiectivul urmărit de reglementarea în cauză (a se vedea printre altele Hotărârea Fish Legal și Shirley, C-279/12, EU:C:2013:853, punctul 42).
- 38 Situația este aceeași în ceea ce privește termenii care figurează la articolul 4 alineatul (2) din Directiva 93/13, întrucât această dispoziție nu cuprinde nicio trimitere expresă la dreptul statelor membre pentru stabilirea sensului și a domeniului de aplicare ale acesteia.
- 39 În plus, potrivit unei jurisprudențe constante a Curții, sistemul de protecție pus în aplicare de Directiva 93/13 se întemeiază pe ideea că, în ceea ce privește atât puterea de negociere, cât și nivelul de informare, consumatorul se află într-o situație de inferioritate față de vânzător sau furnizor, situație care

îl determină să adere la condițiile redactate în prealabil de vânzător sau furnizor, fără a putea exercita o influență asupra conținutului acestora (a se vedea printre altele Hotărârea Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid, C-484/08, EU:C:2010:309, punctul 27 și jurisprudența citată).

- 40 Având în vedere o astfel de situație de inferioritate, Directiva 93/13 obligă statele membre să prevadă un mecanism care să asigure ca orice clauză contractuală care nu a făcut obiectul unei negocieri individuale să poată fi controlată pentru aprecierea eventualului său caracter abuziv. În acest cadru, instanța națională trebuie să stabilească, ținând cont de criteriile prevăzute la articolul 3 alineatul (1) și la articolul 5 din Directiva 93/13, dacă, având în vedere împrejurările proprii ale speței, o astfel de clauză îndeplinește criteriile bunei-credințe, echilibrului și transparenței prevăzute de această directivă (a se vedea în acest sens Hotărârea Invitel, C-472/10, EU:C:2012:242, punctul 22, și Hotărârea RWE Vertrieb, C-92/11, EU:C:2013:180, punctele 42-48).
- 41 Cu toate acestea, articolul 4 alineatul (2) din Directiva 93/13 coroborat cu articolul 8 din aceasta permite statelor membre să prevadă, în legislația prin care se transpune această directivă, că „aprecierea caracterului abuziv” nu se referă la clauzele avute în vedere de această dispoziție, în măsura în care aceste clauze sunt redactate în mod clar și inteligibil. Din dispoziția menționată rezultă că clauzele pe care le vizează nu fac obiectul unei aprecieri a eventualului lor caracter abuziv, ci, astfel cum a precizat Curtea, aparțin domeniului reglementat de această directivă (a se vedea în acest sens Hotărârea Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid, EU:C:2010:309, punctele 31, 35 și 40).
- 42 Întrucât articolul 4 alineatul (2) din Directiva 93/13 prevede astfel o excepție de la mecanismul de control pe fond al clauzelor abuzive care este prevăzut în cadrul sistemului de protecție a consumatorilor pus în aplicare prin această directivă, dispoziției respective trebuie să i se dea o interpretare strictă.
- 43 Aceasta vizează, în primul rând, clauzele care privesc „obiectul principal al contractului”.
- 44 În cauza principală, instanța de trimitere ridică problema dacă clauza III/2, în măsura în care prevede că cursul de schimb la vânzare al unei monede străine se aplică pentru calcularea ratelor unui împrumut contractat în această valută, se circumscrie „obiectului principal al contractului” de împrumut, în sensul acestei dispoziții.
- 45 În această privință, deși numai instanța de trimitere are competența de a se pronunța cu privire la calificarea acestei clauze în funcție de împrejurările proprii speței, nu este mai puțin adevărat că este de competența Curții să desprindă din dispozițiile Directivei 93/13, în speță cele ale articolului 4 alineatul (2), criteriile pe care instanța națională poate sau trebuie să le aplice la examinarea unei clauze contractuale în raport cu acestea (a se vedea în acest sens printre altele Hotărârea RWE Vertrieb, EU:C:2013:180, punctul 48 și jurisprudența citată).
- 46 Or, Curtea a statuat deja că articolul 4 alineatul (2) din Directiva 93/13 vizează numai stabilirea modalităților și a sferei controlului de fond al clauzelor contractuale ce nu au făcut obiectul unei negocieri individuale, care descriu prestațiile esențiale ale contractelor încheiate între vânzător sau furnizor și un consumator (Hotărârea Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid, EU:C:2010:309, punctul 34).
- 47 Împrejurarea că o clauză a fost negociată de părțile cocontractante, în cadrul autonomiei lor contractuale și al condițiilor pieței, nu poate constitui un criteriu care să permită să se aprecieze dacă respectiva clauză se circumscrie „obiectului principal al contractului”, în sensul articolului 4 alineatul (2) din Directiva 93/13.
- 48 Astfel, după cum reiese din articolul 3 alineatul (1) din această directivă și din cel de al doisprezecelea considerent al acesteia, clauzele care s-au negociat individual nu intră, din principiu, în domeniul de

aplicare al directivei respective. Prin urmare, nu se poate pune problema unei eventuale excluderi a acestora din domeniul de aplicare al articolului 4 alineatul (2) menționat.

- 49 În schimb, ținând seama și de caracterul derogatoriu al articolului 4 alineatul (2) din Directiva 93/13 și de cerința unei interpretări stricte a dispoziției respective care rezultă din acesta, clauzele contractuale care se circumscriu noțiunii „obiectul principal al contractului”, în sensul acestei dispoziții, trebuie înțelese ca fiind cele care stabilesc prestațiile esențiale ale acestui contract și care, ca atare, îl caracterizează.
- 50 Dimpotrivă, clauzele care au un caracter accesoriu în raport cu cele care definesc esența însăși a raportului contractual nu pot fi circumscrise noțiunii „obiectul principal al contractului”, în sensul articolului 4 alineatul (2) din Directiva 93/13.
- 51 Revine instanței de trimitere sarcina să aprecieze, având în vedere natura, economia generală și prevederile contractului de împrumut, precum și contextul său juridic și factual, dacă respectiva clauză care stabilește rata de schimb privind ratele lunare constituie un element esențial al prestației debitorului care constă în rambursarea sumei puse la dispoziție de împrumutător.
- 52 Articolul 4 alineatul (2) din Directiva 93/13 vizează, în al doilea rând, clauzele care privesc „caracterul adecvat al prețului sau al remunerației, pe de o parte, față de serviciile sau de bunurile furnizate în schimbul acestora, pe de altă parte” sau, potrivit celui de al nouăsprezecelea considerent al acestei directive, clauzele „care descriu [...] raportul[...] calitate/preț al bunurilor sau serviciilor furnizate”.
- 53 În cauza principală, instanța de trimitere ridică problema dacă clauza III/2, în măsura în care prevede că cursul de schimb la vânzare al unei monede străine se aplică pentru calcularea ratelor unui împrumut, deși, potrivit altor clauze ale contractului de împrumut, suma deblocată a împrumutului este convertită în moneda națională pe baza cursului de schimb la cumpărare al monedei străine, cuprinde o obligație pecuniară pentru consumator, și anume aceea de a plăti, în cadrul ratelor împrumutului, sumele care rezultă din diferența dintre cursul de schimb la vânzare și cursul de schimb la cumpărare ale monedei străine, care ar putea fi calificată drept „remunerație” a serviciului furnizat al cărei caracter adecvat nu poate face obiectul unei aprecieri pentru a se stabili dacă este abuzivă în temeiul articolului 4 alineatul (2) din Directiva 93/13.
- 54 În această privință, reiese din termenii articolului 4 alineatul (2) din Directiva 93/13 că această a doua categorie de clauze al căror eventual caracter abuziv nu poate fi apreciat are un domeniu de aplicare restrâns, întrucât această excludere nu privește decât caracterul adecvat al prețului sau al remunerației prevăzute față de serviciile sau de bunurile furnizate în schimbul acestora.
- 55 Astfel cum a arătat în esență avocatul general la punctul 69 din concluzii, excluderea unui control al clauzelor contractuale în ceea ce privește raportul calitate/preț al bunurilor sau serviciilor furnizate se explică prin faptul că nu există niciun barem sau criteriu juridic care să poată încadra sau ghida un asemenea control.
- 56 În acest context, Curtea a statuat deja că excluderea menționată nu se aplică în cazul unei clauze referitoare la un mecanism de modificare a costului serviciilor care trebuie furnizate consumatorului (Hotărârea Invitel, EU:C:2012:242, punctul 23).
- 57 În speță, trebuie în plus arătat că, întrucât excluderea aprecierii caracterului abuziv al unei clauze se limitează la caracterul adecvat al prețului sau al remunerației, pe de o parte, față de serviciile sau de bunurile furnizate în schimbul acestora, pe de altă parte, aceasta nu se poate aplica în cazul invocării unei asimetrii între cursul de schimb la vânzare al monedei străine, care trebuie utilizat în temeiul acestei clauze pentru calcularea ratelor, și cursul de schimb la cumpărare al valutei respective, care

trebuie utilizat în temeiul altor clauze ale contractului de împrumut pentru calcularea sumei deblocate a împrumutului.

- 58 De altfel, această excludere nu se poate aplica unor clauze care, precum clauza III/2, se limitează să stabilească, în vederea calculării ratelor, cursul de schimb al monedei străine în care este încheiat contractul de împrumut, fără însă ca vreun serviciu de schimb să fie furnizat de împrumutător cu ocazia calculului menționat, și care nu cuprind, în consecință, nicio „remunerație” al cărei caracter adecvat în calitate de contrapartidă a unei prestații efectuate de împrumutător să nu poată face obiectul unei aprecieri pentru a se stabili dacă este abuzivă în temeiul articolului 4 alineatul (2) din Directiva 93/13.
- 59 Având în vedere toate cele de mai sus, trebuie să se răspundă la prima întrebare că articolul 4 alineatul (2) din Directiva 93/13 trebuie interpretat în sensul că:
- termenii „obiectul principal al contractului” nu acoperă o clauză, cuprinsă într-un contract de împrumut încheiat în monedă străină între un vânzător sau un furnizor și un consumator și care nu a făcut obiectul unei negocieri individuale, precum cea în discuție în litigiul principal, în temeiul căreia pentru calcularea ratelor împrumutului se aplică cursul de schimb la vânzare al acestei valute decât în cazul în care se constată – ceea ce revine în sarcina instanței de trimitere să verifice având în vedere natura, economia generală și prevederile contractului, precum și contextul său juridic și factual – că respectiva clauză stabilește o prestație esențială a acestui contract care, ca atare, îl caracterizează;
 - o astfel de clauză, în măsura în care cuprinde o obligație pecuniară a consumatorului de a plăti, în cadrul ratelor împrumutului, sumele care rezultă din diferența dintre cursul de schimb la vânzare și cursul de schimb la cumpărare ale monedei străine, nu poate fi considerată ca cuprinzând o „remunerație” al cărei caracter adecvat în calitate de contrapartidă a unei prestații efectuate de împrumutător să nu poată face obiectul unei aprecieri pentru a se stabili dacă este abuzivă în temeiul articolului 4 alineatul (2) din Directiva 93/13.

Cu privire la a doua întrebare

- 60 Prin intermediul celei de a doua întrebări, instanța de trimitere solicită să se stabilească în esență dacă articolul 4 alineatul (2) din Directiva 93/13 trebuie interpretat în sensul că cerința potrivit căreia o clauză contractuală trebuie redactată în mod clar și inteligibil trebuie să se înțeleagă ca impunând nu numai ca respectiva clauză să fie clară și inteligibilă din punct de vedere gramatical pentru consumator, ci și ca motivele economice care stau la baza aplicării clauzei contractuale, precum și relația dintre aceasta și alte clauze ale contractului să fie clare și inteligibile pentru respectivul consumator.
- 61 În cazul în care instanța de trimitere va considera că, având în vedere răspunsul dat la prima întrebare, clauza III/2 se circumscrie „obiectului principal al contractului”, în sensul articolului 4 alineatul (2) din Directiva 93/13, această clauză nu este exclusă totuși de la aprecierea caracterului său abuziv decât dacă este redactată în mod clar și inteligibil.
- 62 Astfel, în scopul garantării obiectivelor de protecție a consumatorilor urmărite de Directiva 93/13, orice transpunere a respectivului articol 4 alineatul (2) trebuie să fie completă, astfel încât interdicția de a aprecia caracterul abuziv al clauzelor să se refere exclusiv la cele care sunt redactate în mod clar și inteligibil (Hotărârea Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid, EU:C:2010:309, punctul 39).
- 63 Rezultă însă din decizia de trimitere că articolul 209 alineatul (4) din Codul civil, dispoziție care urmărește să transpună în dreptul intern articolul 4 alineatul (2) din Directiva 93/13, nu cuprindea această cerință a unei redactări clare și inteligibile.

- 64 În această privință, este necesar să se amintească faptul că o instanță națională sesizată cu un litigiu care se poartă exclusiv între particulari este obligată, atunci când aplică dispoziții de drept intern, să ia în considerare totalitatea normelor dreptului național și să le interpreteze, în măsura posibilului, în lumina textului, precum și a finalității directivei aplicabile în materie, în vederea identificării unei soluții conforme cu obiectivul urmărit de aceasta (a se vedea printre altele Hotărârea OSA, C-351/12, EU:C:2014:110, punctul 44).
- 65 În acest context, Curtea a precizat de asemenea că acest principiu al interpretării conforme a dreptului național are anumite limite. Astfel, obligația instanței naționale de a se referi la conținutul unei directive atunci când interpretează și aplică normele relevante ale dreptului intern este limitată de principiile generale ale dreptului și o asemenea obligație nu poate fi utilizată ca temei pentru o interpretare *contra legem* a dreptului național (a se vedea printre altele Hotărârea OSA, EU:C:2014:110, punctul 45).
- 66 În cazul în care, ținând seama de acest principiu al interpretării conforme astfel delimitat, instanța de trimitere va considera că dispoziția națională care urmărește să transpună articolul 4 alineatul (2) din această directivă poate fi înțeleasă în sensul că include cerința unei redactări clare și inteligibile, s-a pune apoi problema domeniului de aplicare al acestei cerințe.
- 67 În această privință, este necesar să se constate că aceeași cerință figurează la articolul 5 din Directiva 93/13, care prevede că clauzele contractuale scrise trebuie „întotdeauna” să fie redactate într-un limbaj clar și inteligibil. Al douăzecilea considerent al Directivei 93/13 precizează în această privință că trebuie să i se ofere efectiv consumatorului posibilitatea de a analiza toate clauzele din contract.
- 68 Rezultă că această cerință a unei redactări clare și inteligibile se aplică în orice caz, inclusiv în cazul în care o clauză intră în domeniul de aplicare al articolului 4 alineatul (2) din Directiva 93/13 și este exclusă, prin urmare, de la aprecierea caracterului său abuziv vizată la articolul 3 alineatul (1) din această directivă.
- 69 Rezultă de asemenea că această cerință, astfel cum figurează la articolul 4 alineatul (2) din Directiva 93/13, are același domeniu de aplicare precum cea prevăzută la articolul 5 din această directivă.
- 70 Or, în ceea ce privește acest articol 5, Curtea a statuat deja că pentru un consumator, informarea, înaintea încheierii unui contract, cu privire la condițiile contractuale și la consecințele respectivei încheieri este de o importanță fundamentală. Acesta din urmă decide, în special pe baza respectivei informări, dacă dorește să se oblige contractual față de un vânzător sau de un furnizor prin aderarea la condițiile redactate în prealabil de acesta (a se vedea Hotărârea RWE Vertrieb, EU:C:2013:180, punctul 44).
- 71 Cerința privind transparența clauzelor contractuale prevăzută de Directiva 93/13 nu poate fi redusă, așadar, numai la caracterul inteligibil al acestora pe plan formal și gramatical.
- 72 Dimpotrivă, astfel cum s-a amintit deja la punctul 39 din prezenta hotărâre, întrucât sistemul de protecție pus în aplicare de Directiva 93/13 se întemeiază pe ideea că, în ceea ce privește, printre altele, nivelul de informare, consumatorul se află într-o situație de inferioritate față de vânzător sau furnizor, această cerință privind transparența trebuie înțeleasă în mod extensiv.
- 73 În ceea ce privește o clauză contractuală, precum clauza III/2, care permite unui vânzător sau unui furnizor să calculeze nivelul ratelor lunare datorate de consumator în funcție de cursul de schimb la vânzare al monedei străine aplicat de acest vânzător sau furnizor, clauză care are ca efect creșterea costurilor serviciului financiar în sarcina consumatorului, aparent fără o limită maximă, rezultă din articolele 3 și 5 din Directiva 93/13, precum și din cuprinsul punctului 1 literele (j) și (l) și din cuprinsul punctului 2 literele (b) și (d) din anexa la această directivă, că prezintă o importanță esențială pentru

respectarea cerinței privind transparența aspectul dacă în contractul de împrumut se indică în mod transparent motivul și particularitățile mecanismului de schimb al monedei străine, precum și relația dintre acest mecanism și cel prevăzut prin alte clauze referitoare la deblocarea împrumutului, astfel încât consumatorul să poată să prevadă, pe baza unor criterii clare și inteligibile, consecințele economice care rezultă din aceasta în ceea ce îl privește (a se vedea prin analogie Hotărârea RWE Vertrieb, EU:C:2013:180, punctul 49).

- 74 În ceea ce privește particularitățile mecanismului de schimb al monedei străine astfel cum sunt prevăzute prin clauza III/2, revine instanței de trimitere sarcina de a stabili dacă, având în vedere ansamblul elementelor de fapt pertinente, printre care se numără publicitatea și informațiile furnizate de împrumutător în cadrul negocierii unui contract de împrumut, un consumator mediu, normal informat și suficient de atent și de avizat, putea nu numai să cunoască existența diferenței, în general prezentă pe piața valorilor mobiliare, dintre cursul de schimb la vânzare și cursul de schimb la cumpărare ale unei monede străine, ci și să evalueze consecințele economice, potențial semnificative, pentru acesta ale aplicării cursului de schimb la vânzare pentru calcularea ratelor la care va fi în definitiv obligat și, prin urmare, costul total al împrumutului său.
- 75 Având în vedere toate cele de mai sus, trebuie să se răspundă la a doua întrebare că articolul 4 alineatul (2) din Directiva 93/13 trebuie interpretat în sensul că, în ceea ce privește o clauză contractuală precum cea în discuție în litigiul principal, cerința potrivit căreia o clauză contractuală trebuie redactată în mod clar și inteligibil trebuie înțeleasă ca impunând nu numai ca respectiva clauză să fie inteligibilă pentru consumator din punct de vedere gramatical, ci și ca contractul să expună în mod transparent funcționarea concretă a mecanismului de schimb al monedei străine la care se referă clauza respectivă, precum și relația dintre acest mecanism și cel prevăzut prin alte clauze referitoare la deblocarea împrumutului, astfel încât acest consumator să poată să evalueze, pe baza unor criterii clare și inteligibile, consecințele economice care rezultă din aceasta în ceea ce îl privește.

Cu privire la a treia întrebare

- 76 Prin intermediul celei de a treia întrebări, instanța de trimitere solicită să se stabilească în esență dacă, într-o situație precum cea în discuție în litigiul principal, în care un contract încheiat între un vânzător sau un furnizor și un consumator nu poate continua să existe după eliminarea unei clauze abuzive, articolul 6 alineatul (1) din Directiva 93/13 trebuie interpretat în sensul că se opune unei reglementări naționale care permite instanței naționale să remedieze nulitatea clauzei abuzive prin înlocuirea acesteia cu o dispoziție de drept național cu caracter supletiv.
- 77 În această privință, Curtea a decis că articolul 6 alineatul (1) din Directiva 93/13 trebuie interpretat în sensul că se opune unei norme de drept național care permite instanței naționale, atunci când constată nulitatea unei clauze abuzive cuprinse într-un contract încheiat între un vânzător sau un furnizor și un consumator, să completeze respectivul contract modificând conținutul acestei clauze (Hotărârea Banco Español de Crédito, EU:C:2012:349, punctul 73).
- 78 Date fiind caracterul și importanța interesului public pe care îl constituie protecția consumatorilor, care se găsesc într-o situație de inferioritate în raport cu vânzătorii sau cu furnizorii, Directiva 93/13 impune statelor membre, astfel cum reiese din articolul 7 alineatul (1) din aceasta coroborat cu cel de al douăzeci și patru considerent al acesteia, să prevadă mijloace adecvate și eficiente „pentru a preveni utilizarea în continuare a clauzelor abuzive în contractele încheiate cu consumatorii de către vânzătorii sau furnizorii” (a se vedea Hotărârea Banco Español de Crédito, EU:C:2012:349, punctul 68).
- 79 Or, în cazul în care instanța națională ar avea posibilitatea să modifice conținutul clauzelor abuzive care figurează în astfel de contracte, o asemenea posibilitate ar putea aduce atingere realizării obiectivului pe termen lung urmărit prin articolul 7 din Directiva 93/13. Astfel, această posibilitate ar contribui la

eliminarea efectului descurajator pe care îl are asupra vânzătorilor sau furnizorilor faptul că astfel de clauze abuzive nu sunt pur și simplu aplicate în ceea ce privește consumatorul, în măsura în care aceștia ar fi în continuare tentați să utilizeze clauzele menționate, știind că, chiar dacă acestea ar fi invalidate, contractul va putea fi totuși completat de instanța națională în măsura în care este necesar, garantând astfel interesul respectivilor vânzatori sau furnizori (Hotărârea Banco Español de Crédito, EU:C:2012:349, punctul 69).

- 80 Cu toate acestea, nu rezultă de aici că, într-o situație precum cea din litigiul principal, articolul 6 alineatul (1) din Directiva 93/13 s-ar opune ca instanța națională, în temeiul principiilor din dreptul contractelor, să elimine clauza abuzivă prin înlocuirea acesteia cu o dispoziție de drept național cu caracter supletiv.
- 81 Dimpotrivă, faptul de a înlocui o clauză abuzivă cu o astfel de dispoziție, care, astfel cum reiese din cel de al treisprezecelea considerent al Directivei 93/13, se consideră că nu conține clauze abuzive, întrucât permite ca contractul să continue să existe în pofida eliminării clauzei III/2 și să fie obligatoriu pentru părți, este pe deplin justificat în raport cu finalitatea Directivei 93/13.
- 82 Astfel, înlocuirea unei clauze abuzive cu o dispoziție națională cu caracter supletiv este conformă cu obiectivul articolului 6 alineatul (1) din Directiva 93/13, întrucât, potrivit unei jurisprudențe constante, această dispoziție urmărește să substituie echilibrul formal pe care îl instituie contractul între drepturile și obligațiile cocontractanților printr-un echilibru real, de natură să restabilească egalitatea dintre aceste părți, iar nu să anuleze toate contractele care conțin clauze abuzive (a se vedea în acest sens printre altele Hotărârea Pereničová et Perenič, C-453/10, EU:C:2012:144, punctul 31, precum și Hotărârea Banco Español de Crédito, EU:C:2012:349, punctul 40 și jurisprudența citată).
- 83 În schimb, în cazul în care, într-o situație precum cea în discuție în litigiul principal, nu ar fi permisă înlocuirea unei clauze abuzive cu o dispoziție cu caracter supletiv, instanța fiind obligată să anuleze contractul în ansamblul său, consumatorul ar putea fi expus unor consecințe deosebit de prejudiciabile, astfel încât caracterul descurajator care rezultă din anularea contractului ar risca să fie compromis.
- 84 Astfel, o asemenea anulare are în principiu drept consecință scadența imediată a sumei împrumutului care rămâne datorată în proporții care riscă să depășească capacitățile financiare ale consumatorului și, din această cauză, tinde să îl penalizeze mai degrabă pe acesta decât pe împrumutător, care, pe cale de consecință, nu ar fi descurajat să însereze astfel de clauze în contractele pe care le propune.
- 85 Având în vedere aceste considerații, trebuie să se răspundă la cea de a treia întrebare că articolul 6 alineatul (1) din Directiva 93/13 trebuie interpretat în sensul că, într-o situație precum cea în discuție în litigiul principal, în care un contract încheiat între un vânzător sau un furnizor și un consumator nu poate continua să existe după eliminarea unei clauze abuzive, această dispoziție nu se opune unei norme de drept național care permite instanței naționale să remedieze nulitatea clauzei respective prin înlocuirea acesteia cu o dispoziție de drept național cu caracter supletiv.

Cu privire la cheltuielile de judecată

- 86 Întrucât, în privința părților din litigiul principal, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera a patra) declară:

- 1) **Articolul 4 alineatul (2) din Directiva 93/13/CEE a Consiliului din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii trebuie interpretat în sensul că:**
 - termenii „obiectul principal al contractului” nu acoperă o clauză, cuprinsă într-un contract de împrumut încheiat în monedă străină între un vânzător sau un furnizor și un consumator și care nu a făcut obiectul unei negocieri individuale, precum cea în discuție în litigiul principal, în temeiul căreia pentru calcularea ratelor împrumutului se aplică cursul de schimb la vânzare al acestei valute, decât în cazul în care se constată – ceea ce revine în sarcina instanței de trimitere să verifice având în vedere natura, economia generală și prevederile contractului, precum și contextul său juridic și factual – că respectiva clauză stabilește o prestație esențială a acestui contract care, ca atare, îl caracterizează;
 - o astfel de clauză, în măsura în care cuprinde o obligație pecuniară a consumatorului de a plăti, în cadrul ratelor împrumutului, sumele care rezultă din diferența dintre cursul de schimb la vânzare și cursul de schimb la cumpărare ale monedei străine, nu poate fi considerată ca cuprinzând o „remunerație” al cărei caracter adecvat în calitate de contrapartidă a unei prestații efectuate de împrumutător să nu poată face obiectul unei aprecieri pentru a se stabili dacă este abuzivă în temeiul articolului 4 alineatul (2) din Directiva 93/13.
- 2) **Articolul 4 alineatul (2) din Directiva 93/13 trebuie interpretat în sensul că, în ceea ce privește o clauză contractuală precum cea în discuție în litigiul principal, cerința potrivit căreia o clauză contractuală trebuie redactată în mod clar și inteligibil trebuie înțeleasă ca impunând nu numai ca respectiva clauză să fie inteligibilă pentru consumator din punct de vedere gramatical, ci și ca contractul să expună în mod transparent funcționarea concretă a mecanismului de schimb al monedei străine la care se referă clauza respectivă, precum și relația dintre acest mecanism și cel prevăzut prin alte clauze referitoare la deblocarea împrumutului, astfel încât acest consumator să poată să evalueze, pe baza unor criterii clare și inteligibile, consecințele economice care rezultă din aceasta în ceea ce îl privește.**
- 3) **Articolul 6 alineatul (1) din Directiva 93/13 trebuie interpretat în sensul că, într-o situație precum cea în discuție în litigiul principal, în care un contract încheiat între un vânzător sau un furnizor și un consumator nu poate continua să existe după eliminarea unei clauze abuzive, această dispoziție nu se opune unei norme de drept național care permite instanței naționale să remedieze nulitatea clauzei respective prin înlocuirea acesteia cu o dispoziție de drept național cu caracter supletiv.**

Semnături

****** Limba de procedură: maghiara.